स्नेहशिल्पम्

◆ योगेशश्रीपादकाळे, पुणे

अस्ति मरुस्थल्यां सूर्यपुरं नाम कश्चन ग्रामः । तत्र रामः श्यामः चेति द्वौ सुहृदौ न्यवसताम् । तयोः परस्परस्नेहः महान् आसीत् ।

अथैकदा विरामदिने आनन्देन परिभ्रमतोः राम-श्यामयोः अकस्मादेव कलहः प्रारब्धः । द्वौ अपि अत्यन्तं कुपितौ । ताभ्याम् परस्परनिन्दनम् आरब्धम् । अथ क्रोधसन्तप्तः रामः श्यामस्य कपोले चपेटिकां दत्तवान् । विषण्णवदनः साश्रुनयनः श्यामः सिकतायाम् उपविष्टः । रामस्य कोपः शीघ्रमेव शान्तः । स्वप्रमादम् अवगतवान् सः श्यामं क्षमां याचमानः – ''मित्र, क्षमस्व माम् । धिक् माम् अविवेकिनम्'' इति उक्त्वा सः श्यामम् आलिङ्गितवान् ।

अश्रूणि प्रमार्ज्य श्यामः – ''भवतु मित्र । पिण्डे पिण्डे मतिर्भिन्ना । अतः कलहः भवितुम् अर्हति एव । एतादृशैः कलहैः स्नेहमाधुर्यं तु वर्धते एव । तिक्तौषधस्य सेवनात् अनन्तरं शर्करा मधुरतरा भाति नु'' इति उक्त्वा श्यामः सिकतासु लिखितवान् – 'अद्य मम प्रियवयस्यः मां ताडितवान्' इति । तस्य कारणं रामः यदा अपृच्छत् तदा श्यामः अवदत् – ''योग्ये समये कारणं वक्ष्यामि'' इति ।

द्वौ अपि अग्रे प्रस्थितौ । अचिरादेव तौ मरूद्यानं (ओयसिस्) किञ्चन प्राप्तवन्तौ । तत्र बालतृणेन परिवृतम् एकं लघुसरोवरं दृष्ट्वा उभौ अपि प्रमुदितौ । रामः अवदत् – ''अत्रैव कञ्चन कालं क्रीडाव । श्याम, परं त्वं जलतरणं सम्यक्तया न जानासि । अतः सावधानं तिष्ठ'' इति ।

श्यामः द्वित्राणि पदानि अग्रे अस्थापयत् । तावता पादस्खलनात् सः जले अपतत् । तरण-विद्यायाम् अकुशलः सः सपदि जले निमग्नः ।

तद् दृष्ट्वा रामः सहसा एव जले कूर्दितवान्, तं रक्षितवान् च । अचिरात् एव सुस्थितिं प्राप्तवता श्यामेन रामाय धन्यवादाः समर्पिताः । ततः उत्थाय सः समीप-वर्तिनि शिलाखण्डे अपरेण शिलाखण्डेन तष्टवान् – ''अद्य निमज्जन्तं मां मम प्रियवयस्यः रक्षितवान्'' इति ।

तद् दृष्ट्वा रामः अपृच्छत् – ''मित्र, एकत्र त्वया सिकतासु किञ्चित् लिखितं, पाषाणखण्डे किञ्चित् एकत्र तष्टम् । किम् एतस्य कारणम् ?'' इति ।

तदा श्यामः अवदत् – ''सखे, यदा त्वं मां ताडितवान् तदा अहं नितरां खिन्नः । मम दुःखस्य परिवाहः भवेत्, लिखितं सर्वमपि वातः शीघ्रमेव सिकताभिः आच्छादयेत् च इति हेतोः मया सिकतासु तद् वाक्यं लिखितम् । अधुना त्वया मृत्योः अहं रक्षितः । अत्र यः कोऽपि आगच्छेत्, सः तव मित्रस्नेहं जानीयात् इत्यतः अत्र अहं तव स्नेहस्य शाश्वतं स्मारकं निर्मितवान् । मित्र, प्रियजनानाम् अप-राधाः सिकतायां लिखितानि अक्षराणि इव क्षमावातेन आच्छादयितव्याः । परं पाषाणे तष्टं शिल्पम् इव तेषां स्नेहः सुचिरं मनसि स्थापयितव्यः ।''

एतद् श्रुत्वा रामः प्रेम्णा श्यामम् आलिङ्गितवान् ।